

Kust- en Vliegwerk

PAUL PARIS

Eenieder weet dat luchtfotografie een andere kijk op het landschap geeft dan fotografie vanaf de grond. Het vogelvluchtperspectief toont soms verrassend duidelijk de samenhang en de verbanden in het landschap. Natuurlijke en menselijke elementen zijn vaak in één oogopslag van elkaar te onderscheiden. Daarom spelen luchtfoto's, eventueel aangevuld met de blik vanaf de grond, een steeds belangrijker rol bij voorlichting en educatie over het Nederlandse kustlandschap. Bovendien zijn luchtfoto's van belang voor het kustbeheer en voor vogeltellingen.

In de Polder Elsgeest, zuid van Voorhout ligt nog een fraai voorbeeld van een Oude Strandwal. Een voorbeeld van een fossiele kustlijn welke als geologisch erfgoed beschermd dient te worden, ook als de structuur alleen vanuit de lucht goed te zien.

Grofweg kunnen in het licht van de specifiek Nederlandse kustsituatie de volgende twee aspecten onderscheiden worden. In de eerste plaats de natuurlijke landschapsontwikkeling in het verleden en de mogelijk te verwachten ontwikkelingen in de toekomst als de mens niet ingrijpt, het zogenaamde geologische erfgoed en de actuele geologische processen die mogelijk ook in het verleden hebben gespeeld. In de tweede plaats de interactie van het geologisch substraat met de flora- en fauna-ontwikkeling, oftewel het natuurbeheer en mogelijke natuurontwikkeling.

Het geologisch erfgoed

Waardering en begrip voor het huidige kustlandschap begint met een duik in het verleden. Naar de aard van het ontstaan valt de Nederlandse kust in 3 delen uiteen. Daar is allereerst in het zuiden het landschap van de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden. De resten van het voormalige Schelde-Maas estuarium worden tegenwoordig door dijken en dammen in vorm gehouden. In het uiterste noorden ligt het Waddendistrict. Het huidige landschap is hier geologisch gezien zeer jong. Hier zijn ook nu nog actuele geologische processen aan de gang, zoals sedimentatie en erosie. Daardoor worden sporen uit het verleden, die soms cruciaal zijn voor het begrip van het huidige kustlandschap, voortdurend uitgewist. Reconstructie en waardering van het geologisch erfgoed is hier vaak giswerk. Anders is de situatie in het Noord- en Zuidhollandse kustgebied. Gedurende lange tijd zijn hier veel sporen uit het verleden bewaard gebleven. Maar door het gevecht om de ruimte voor landbouw, recreatie of woningbouw is hier inmiddels veel van het geologisch erfgoed voorgoed verdwenen. Niettemin liggen tussen Alkmaar en Hoek

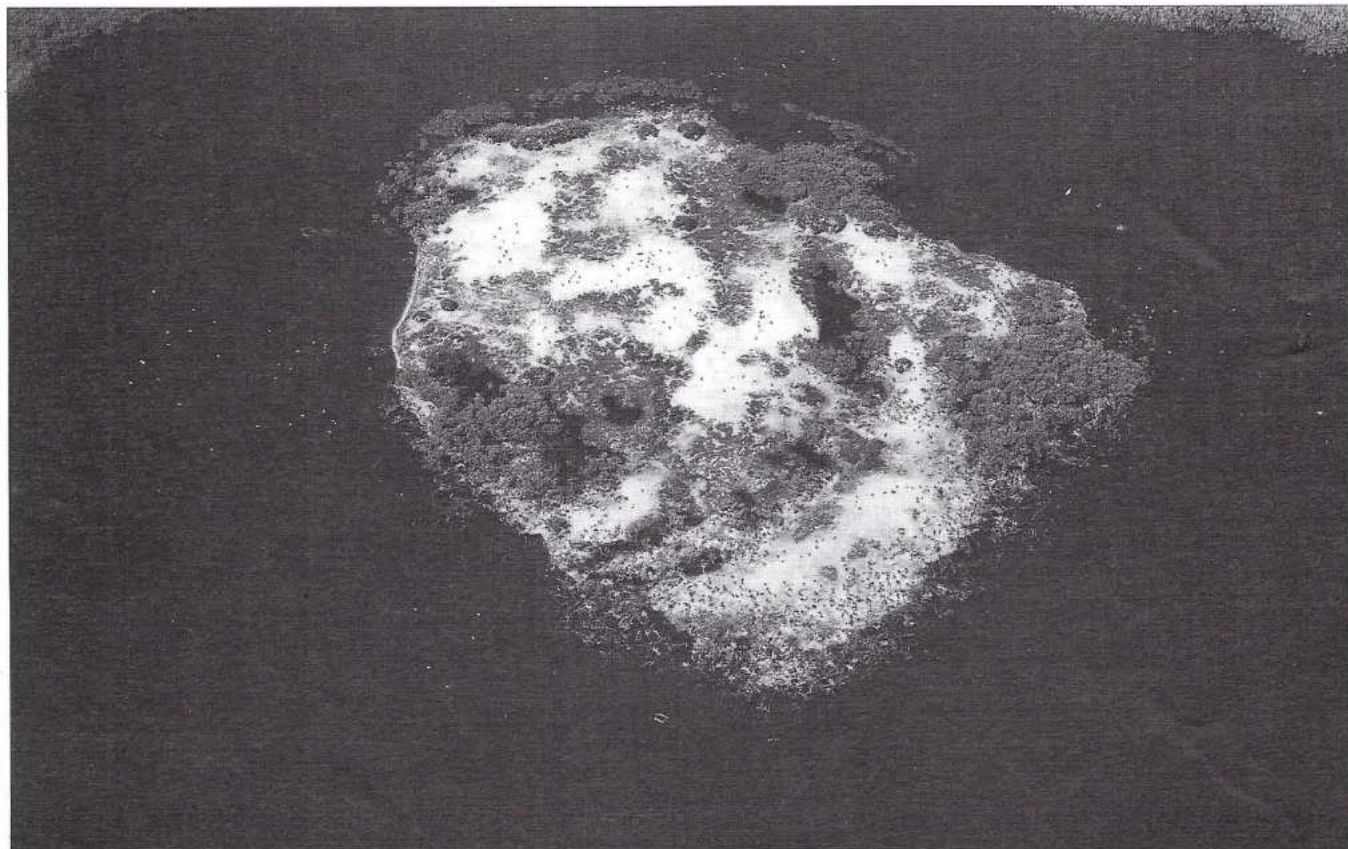
In de Kwade Hoek op Goeree vindt nu nog steeds een kustontwikkeling plaats die kenmerkend is voor die van Hollandse kust in het verleden. Er ontstaan parallelle strandwallen, gescheiden door lagere (moerassige) strandvlaktes.

Het Bokkeneiland in het Zwanewater te Callantsoog. Met enig volhouden zijn op deze foto 500 aalscholvers (zwart); 260 lepelaars (grote witte stippen) en 150 meeuwen (kleine witte stippen) te tellen.

van Holland nog sporen van oude kustlijnen welke vanuit de lucht zeer sprekend zijn. De kustopbouw is hier in het verleden in een aantal fasen gebeurd. Zo'n 5000 jaar geleden tot de Middeleeuwen was hier door een overvloed van zand sprake van een gestaag uitbouwende kust. Zandbanken werden opgehoogd tot strandwallen hierop ontstonden later veelal lage duinen. Dit zijn nu de oude strandwallen met daarop oude duinen. Ten behoeve van bollenteelt zijn de oude duinen

overall weggegraven en afgevlakt. De Oude Strandwallen liggen nu tot maximaal 10 kilometer binnen de tegenwoordige kustlijn. Sommige delen van deze wallen zijn nog goed uit de lucht te zien. De afgevlakte strandwallen worden van elkaar gescheiden door de lager gelegen (veelal venige) strandvlaktes. De strandwallen zijn nu als bollenvelden in gebruik, terwijl op de strandvlakte weilanden liggen. Deze typisch "Hollandse" kustopbouw vindt nu nog op veel kleinere schaal plaats in

Het zwin bij Cadzand is een mooi voorbeeld van een slufster.

de Kwade Hoek op Goeree. Op deze plaats worden nog steeds lage strandwallen met duinen gevormd met daartussen de lager gelegen strandvlaktes.

Huidig kustbeheer en natuurbouw

Niet alleen bij de uitleg van het verleden kunnen luchtfoto's verhelderend werken, maar ook bij voorlichting over het tegenwoordige kustbeheer. Sinds enige tijd is namelijk het denken over het kustbeheer radikaal omgeslagen. Hoewel in principe de huidige kustlijn gehandhaafd moet blijven, wordt hier en daar ruimte aan een meer natuurlijke ontwikkeling gegeven. Kustafslag wordt gedoogd daar waar dat geen kwaad kan. Er liggen immers al lang gaten in de kustlijn, z.g. slufsters. Bij de slufsters op Texel en bij Cadzand stroomt de zee tweemaal per etmaal in een overstromingsvlakte met een rijke vegetatie van zout- en brakminnende planten. Dit is een aantrekkelijk perspectief voor natuurontwikkeling. Een eerste aanzet tot "slufsterisering" van de kust

De kerf in de zeereep bij Bergen aan Zee, december 1997. Een tong van zeewater dringt de overstromingsvlakte binnen. Inmiddels is de zeereep door natuurlijk zandtransport van zee en wind weer hersteld. Er rest nu slechts een klein spartel-vijvertje (voor de hond).

werd eind vorig jaar gegeven, toen met veel gevoel voor publiciteit en theater bij Bergen aan Zee een kerf in de zeereep werd gegraven vóór de laag gelegen Parnassia Vallei. Hier was immers in voorgaande jaren de zee een paar keer binnen gekomen. Dynamisch kustbeheer kreeg nu eindelijk kans zich te bewijzen! Maar geologische processen trekken zich nu eenmaal niets aan van wat biologen - pardon ecologen - bedenken. Want de zee zorgt niet alleen voor soms spectaculaire kustafslag. Bovenal moet de zee gezien worden als een geologische opbouwwerker welke via de brandingszone veel zand naar de kust transporteert. Handenwringend staan geologen nu aan de kant om te zien hoe na een halfjaar de aanvankelijk op een slufster lijkende kerf in de kortste keren verzand is en de oorspronkelijke met veel pijn en moeite aangelegde overstromingsvlakte gedegeerd is in een onbeduidend meertje. Ja, zelfs de zeereep herstelt zich nu geleidelijk, al moet afgewacht worden wat de ontwikkeling op de langere termijn zal zijn. Deze actuele ontwikkelingen met luchtfoto's toegelicht zullen nu en in de toekomst nog veel discussies geven tussen vertegenwoordigers van de biotische en abiotische wereld en bijdragen tot een verantwoord kustbeheer.

Vogeltellingen als toegepaste luchtfotografie

De Nederlandse kust en met name de rustige gebieden zoals het Zwanewater zijn als verblijfplaats voor vogels belangrijk. Om er achter te komen hoeveel vogels op een bepaalde plaats aanwezig zijn, kunnen de eigenschappen van een goede luchtfoto maximaal uitgebuit worden. In tegenstelling tot video en film is de luchtfoto veel scherper en het beeld beweegt niet. Aldus kunnen vogeltellingen vanaf luchtfoto's, die met regelmatige tussenpozen zijn gemaakt, waardevolle gegevens opleveren van de ontwikkeling van aantallen vogel door de jaren heen.

Drs F.P. Paris is fotograaf en publicist (alle foto's: Paul Paris)